

Dr Ewa Kiliszek
Zakład Psychologii Dewiacji
Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji
Wydział Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji
Uniwersytet Warszawski

Autoreferat

1. Imię i nazwisko:

Ewa Kiliszek

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

1990 – dyplom magistra filozofii chrześcijańskiej na kierunku Psychologii, Wydział Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Pracę magisterską napisałam pod kierunkiem Prof. UW dr hab. Krystyny Ostrowskiej: „Psychospołeczne uwarunkowania percepcji macierzyństwa u młodzieży ostatnich klas szkół średnich (LO i ZSZ)”;

2003 – dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii. Obrona na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Rozprawa doktorska: „Zaufanie i nadzór w rodzinie a rozwój osobowości w okresie dorastania”, promotor - Prof. UW dr hab. Krystyna Ostrowska (Uniwersytet Warszawski Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji), recenzenci – Prof. Dr hab. Zofia Ostrihanska i prof. UKSW dr hab. Maria Ryś.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/ artystycznych.

1. Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna w Skierniewicach (2005-2010) (prowadzone zajęcia: Pedagogika resocjalizacyjna, Psychologia resocjalizacyjna, Psychologia ogólna, Wykład Monograficzny – Rodzina szanse i zagrożenia rozwoju);
2. Współpraca z Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie (2008-2012);
3. 1.11.2008 – 31.10.2018 – adiunkt, a następnie od 1.11.2018 – starszy wykładowca w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, w Zakładzie Psychologii Dewiacji;
Prowadzone przedmioty: Psychologia faz życia, Psychologia społeczna, Psychologia resocjalizacyjna, Psychopatologia z elementami psychiatrii, WM: Mediacja – sztuka rozwiązywania konfliktów, Interwencja kryzysowa w rozwiązywaniu problemów społecznych, Studium Przypadku w nadzorze sądowego kuratora rodzinnego, Metodyka pracy kuratora sądowego, Diagnostyka psychologiczna, Seminarium licencjackie: Konteksty rodzinne zachowań niedostosowanych,).
4. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, Wydział Psychologii (2011-2015), (prowadzone przedmioty: Nietelni sprawcy czynów karalnych, Metody oddziaływań resocjalizacyjnych i psychoterapeutycznych w środowisku otwartym i zamkniętym);

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.):

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego:

Jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego wskazuję monografię *Rodzina wobec kryzysów, rodzina wobec szans. Socjopsychopedagogika rodziny. Studium rodziny pełnej*

4.2. Autor, tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy:

Kiliszek E., 2019, Rodzina wobec kryzysów, rodzina wobec szans. Socjopsychopedagogika rodziny. Studium rodziny pełnej, Wyd. DIFIN SA, Warszawa.

Recenzenci Wydawniczy:

prof. nadz. dr hab. Aleksandra Korwin-Szymanowska;

prof. dr hab. Władysław Misiak.

4.3. Omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Cel badawczy i opis etapów projektu badawczego

Celem rozważań teoretycznych i badawczych jest przedstawienie analizy funkcjonowania rodzin współczesnych, ich problemów, tła socjologicznego funkcjonowania - zarówno trudności jak i zasobów, pomagających je pokonywać.

Ujęcie problematyki mieści się w nurcie interdyscyplinarnego ujęcia zagadnień rodziny: z punktu widzenia psychologii, socjologii i pedagogiki rodziny.

Projekt badawczy realizowany był w kilku etapach: pierwszy, przygotowawczy, można nazwać etapem koncepcyjnym. Polegał on na poszukiwaniu koncepcji teoretycznych najlepiej wyjaśniających prawidłowe i nieprawidłowe funkcjonowanie rodziny w możliwie najszerszej perspektywie. Poszukiwano wyjaśnień na gruncie pedagogiki rodziny, psychologii więzi, miłości, rodziny, postaw, cech osobowości, psychopatologii, poszukiwano czynników ryzyka zachowań nieprzystosowanych. Przeprowadzono metaanalizę badań polskich kryminologów, zestawiono kwerendę występujących w literaturze przedmiotu głównych czynników ryzyka. Ten etap zaowocował artykułami, dotyczącymi wymienionych obszarów poszukiwań. Porównano czynniki ryzyka występujące w rodzinach osób nieletnich na podstawie badań kryminologicznych, zaś na podstawie badań aktowych rodzin, będącymi w

nadzorach kuratorów rodzinnych na przestrzeni kilku lat, zestawiono występujące problemy w rodzinach objętych ingerencją sądów rodzinnych, dotyczącą władzy rodzicielskiej (E. Kiliszek, 2011, *Obraz rodziny w świetle dotychczasowych badań kryminologicznych*, {W:} J. Kwaśniewski (red.), *Profilaktyka społeczna i resocjalizacja*, Tom 17, *Prace IPSiR UW*, s. 239-254 (*Artykuł*); E. Kiliszek, 2011, *Rodzina wieloproblemowa w nadzorze sądowego kuratora rodzinnego*, {W:} J. Kwaśniewski (red.), *Profilaktyka społeczna i resocjalizacja*, Tom 17, *Prace IPSiR UW*, s. 255-284 (*Artykuł*); E. Kiliszek, 2013, *Czynniki ryzyka sprzyjające niedostosowaniu społecznemu i przestępczości nieletnich*, {W:} J. Kwaśniewski (red.), *Profilaktyka społeczna i resocjalizacja*, Tom 21, *UW IPSiR*, s. 165-222 (*Artykuł*)).

Drugi etap stanowił konceptualizację problemu badawczego i wybór odpowiednich narzędzi badawczych, umożliwiających ukazanie charakterystyk rodzin ryzyka (rodzin wieloproblemowych, stanowiących grupę badawczą) i rodzin szans (rodzin funkcyjnych, stanowiących grupę kontrolną).

Wyodrębnienie czynników ryzyka zachowań nieprzystosowanych i problemów występujących w rodzinach stało się podstawą do sformułowania Ankiety socjodemograficznej, na podstawie której na etapie badawczym – poza danymi metryczkowymi (dotyczącymi wieku, płci, wykształcenia, składu rodziny, warunków mieszkaniowych, bytowych, środowiskowych), pytano rodziny o występowanie w nich różnorodnych problemów i sytuacji z obszaru ryzyk. Etap koncepcyjny pozwolił na wyodrębnienie zarówno ważnych koncepcji teoretycznych, wyjaśniających, jak również ukierunkował wybranie kwestionariuszy psychologicznych, mających eksplorować interesujące obszary badawcze. Ze względu na zainteresowanie badawcze dotyczące rodzin, podjęto decyzję o doborze celowym grup, uwzględniającym badanie rodzin pełnych, składających się z obojga rodziców wspólnie wychowujących dzieci, badanie ograniczono do pary rodzicielskiej. Grupę badawczą stanowiły rodziny nazwane wieloproblemowymi, względem których sądy rodzinne podjęły ingerencję w wykonywanie przez nie władzy rodzicielskiej, z powodu występujących w nich problemów. Grupę kontrolną stanowiły rodziny badane przez studentów kierunku Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji, względem których nie było ingerencji we władzę rodzicielską w postaci nadzoru kuratora sądowego.

W celu eksploracji interesujących obszarów badawczych, zdecydowano się na zastosowanie następujących narzędzi kwestionariuszowych: Kwestionariusz Ankiety Socjodemograficznej własnego autorstwa, Kwestionariusz Stylów Przywiązaniowych KSP M. Plopy, Skala Postaw Rodzicielskich SPR M. Plopy, Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych CISS Endlera i Parkera, Dorosłe Dzieci z Rodzin Dysfunkcyjnych

DDRD – M. Ryś, Skala Samooceny M. Rosenberga SES, Inwentarz Osobowości P.T. Costy Jr i R. R. Mc Crae'a NEO-FFI.

Etap drugi to przeprowadzenie badań w obu grupach – badawczej i kontrolnej, ich obliczenie i podsumowanie.

Etap trzeci to ukazanie uzyskanych wyników i ich rozumienia na tle literatury przedmiotu, dotyczącej interesujących i ważnych przemian społecznych zachodzących współcześnie.

Rozdziały części teoretycznej monografii, ukazują zrozumienie rodziny w z punktu widzenia trzech perspektyw: psychologicznej, pedagogicznej i socjologicznej. Perspektywa psychologiczno-pedagogiczna, opisana w rozdziale I, dotyczy poszukiwania definicji rodziny, jej cech i zadań, cyklu jej rozwoju, stylów wychowania w rodzinie, postaw rodzicielskich oraz stylów przywiązania.

W części teoretycznej monografii najpierw podaję różne definicje rodziny. Przyjmuję, że w każdym czasie rdzeniem rodziny była para rodzicielska i dzieci. Za kryterium wyodrębnienia rodziny większość badań familiologów przyjmuje posiadanie dziecka (Liberska H., Malina A. (red.), 2011, Wybrane problemy współczesnych małżeństw i rodzin, Wyd. DIFIN, Warszawa, 45), a mniej istotne są status rodziny czy też jej faza rozwoju. Rodzina jest najważniejszą grupą społeczną dla Polaków, a jakość jej życia przekłada się na poczucie zadowolenia, poczucia bezpieczeństwa i kontroli życia (Żurek A., 2001, Wzory, na których opiera się życie rodzinne rodzin miejskich (129-139), W: Tyszka z. (red.), Współczesne rodziny polskie – ich stan i kierunek przemian, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 131). Rodzina w zmiennym świecie może stanowić ważne źródło oparcia (Sokal U., 2001, Czynniki wpływające na kształtowanie się więzi w rodzinie (196-201), {W:} Z. Tyszka (red.), Współczesne rodziny polskie – ich stan i kierunek przemian, Wyd. Naukowe UAM Poznań, Seria Socjologia nr 30, 199), źródło i bazę dla zaspokojenia ważnych potrzeb (bezpieczeństwa, uznania, autonomii, granic). Jej cechą konstytutywną jest miłość, stanowiąca szczególny klimat dla rozwoju człowieka (Rostowski J., 1987, Zarys psychologii małżeństwa. Psychologiczne uwarunkowania dobranego związku małżeńskiego, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 34-41), która definiuje relacje małżeńskie i rodzicielskie. Rostowski definiuje miłość jako swoisty, bardzo złożony stan emocjonalny, którego doświadcza jednostka. Jego cechami są: zainteresowanie, preferencja, działanie, dobro, troska, zainteresowanie, szacunek, odpowiedzialność, poznanie. Poza aspektem uczuciowo-emocjonalnym miłość ma również aspekt wolitywny, przejawiający się w

zaangażowaniu osobowym osoby kochającej wobec osoby kochanej (por. Rostowski, 1987, 37).

Rembowski J. podkreśla wagę rodziny oraz to, że zawsze jest ona podstawową komórką społeczną. Ważne jest również podkreślenie tego autora, że rodzina: „jest stara jak świat, jak ród ludzki”, że ciągle ewoluuje, jest otwarta na zmiany, przystosowuje się do zmieniającej się rzeczywistości „w sposób godny podziwu”. „Była zawsze, jest z nami i będzie tak długo, jak długo będzie istniał człowiek” (Rembowski J., 1986, Rodzina jako system powiązań, [w:] M. Ziemska (red.) Rodzina i dziecko, PWN, Warszawa, 127). „Rodzina stanowi dla dziecka najlepsze środowisko rozwojowe (Rembowski, 1986, 20). Zdaniem Rembowskiego może być źródłem odniesienia postaw i zachowań dziecka do otaczającego świata, motywacji postaw wobec ludzi, przedmiotów, procesów i zjawisk (Rembowski J., 1986, 214). Właśnie przemiany współcześnie zachodzące w rodzinach opisuję w części dotyczącej psychopedagogicznego patrzenia na rodzinę, oraz tła socjologicznych przemian współczesności.

Psychologowie rozwoju podkreślają, że człowiek, osiągając dorosłość, staje się zdolny do samostanowienia, kierowania swoim życiem. W okresie dorosłości człowiek staje się zdolny do budowaniu bliskich, ciepłych, wzajemnych relacji z wybraną osobą, ma gotowość do prokreacji i wydania na świat potomstwa, podejmuje wybory, związane z nowymi rolami społecznymi (tworzeniem relacji z partnerem związku intymnego, bycia rodzicem, aktywnością zawodową) (Harwas-Napierała B., Trempała J., 2010, Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 203). Dzięki związkowi z drugim człowiekiem ludzie zaspokajają ważne potrzeby: kontaktu, przynależności, doznawania opieki i oparcia, poczucia bezpieczeństwa (Harwas-Napierała B., Trempała J., 2010, Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa; Brzezińska A.I. (red.), 2005, Psychologiczne portrety człowieka, GWP, Gdańsk; Liberska H., Suwalska D., 2011, Znaczenie przywiązania dla funkcjonowania młodych dorosłych w związkach intymnych, {W:}H. Liberska, A. Malina (red.), Wybrane problemy współczesnych małżeństw i rodzin, Wyd. DIFIN, Warszawa, 69). Okres dorosłości stanowi kontekst rozwojowy kształtowania się odniesień i postaw w relacji intymnej – wobec małżonka i dzieci. Kontekst dorosłości i jego wagę dla kształtowania relacji intymnych opisuję w podrozdziale dotyczącym tego okresu życia.

John Bowlby twierdził, że rodzina może wyposażyć człowieka w zasoby do

satysfakcjonującego funkcjonowania poprzez zaspokojenie potrzeby zaufania, kształtując przywiązanie oparte na bezpieczeństwie, lub być źródłem późniejszych problemów i trudności poprzez ukształtowanie pozabezpiecznych wzorców przywiązania (unikowego, lękowo-ambiwalentnego) (Bowlby J., 2007, *Przywiązanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007). Opisałam koncepcję przywiązania, której autorem jest John Bowlby i jego następcy, dotyczącą przekazu wzorców przywiązaniowych ukształtowanych w relacji z figurami przywiązania we wczesnym dzieciństwie, które są transmitowane na współmałżonka i dzieci. Podjęłam też refleksję nad szansami zmiany niewłaściwych, pozabezpiecznych modeli przywiązaniowych na bezpieczne.

Dla pedagogów ważnymi zmiennymi w funkcjonowaniu rodziny są socjalizacja i wychowanie. Podkreślają oni, że członkowie rodziny uczą się ról społecznych i odniesień normatywnych dzięki pozycjom, rolom i wartościom, które kształtują życie rodzinne (Kawula S., Brągiel J., Janke K. W., 2000, *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 11). Rodzina jako grupa stanowi część większej całości – większych systemów. Ważna dla jej opisu jest współczesna teoria systemów. Ujęcie systemowe i socjobiologiczne wskazują na wagę przekazu międzypokoleniowego w kształtowaniu się postaw w rodzinach.

Wskazałam również na kontekst psychopedagogiczny budowania rodzin współczesnych – kulturę selfizmu, narcyzmu, samodoskonalenia i własnej wartości oraz wynikające z tych tendencji przemiany dotyczące małżeństwa i rodziny.

Z teoretycznego zamysłu wysnuto konceptualizację badawczą i pomysł zastosowania narzędzi badawczych. Teoria przywiązania jako główna, posłużyła do doboru narzędzi badawczych, określających wzorce przywiązania (Kwestionariusz Stylów Przywiązaniowych M. Płopy - Płopa M., 2008, *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków), do sformułowania hipotez i ich sprawdzenia w części empirycznej.

Podjęto też próbę rozszerzenia obrazu interakcji różnorodnych czynników psychologicznych. Przyjęto, że dziecko w rodzinie kształtuje swą osobowość, najpierw dzięki pierwszej, pierwotnej diadzie, która stanowi zręb rodziny – a jest nią diada matka-dziecko, do której dołącza ojciec, przynosząc ze sobą zaczątek szerszego kontekstu społecznego (J. Rembowski J., 1978, s. 20). Uznano, że kształt rodziny i jej niepowtarzalną konstelację tworzą cechy osobowości rodziców. Do zbadania podstawowych cech osobowości rodziców użyto Kwestionariusza autorstwa Costy i McCrae'a zwanego NEO – FFI (NEO-FFI. Inwentarz Osobowości Paula T. Costy Jr i Roberta McCrae'a. Adaptacja polska. Podręcznik,

2010, B. Zawadzki, J. Strelau, P. Szczepaniak, M. Śliwińska, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa). Jest to kwestionariuszowe narzędzie psychologiczne, powszechnie znane i uznane, oparte na modelu Wielkiej Piątki – wyróżniającym pięć podstawowych wymiarów osobowości. Skrót składający się z trzech pierwszych liter – NEO – wskazuje na trzy podstawowe wymiary: N – Neurotyzm, E – Ekstrawersję, O – Otwartość na Doświadczenia, do których zalicza się jeszcze dwa wymiary: U – Ugodowość i SU – Sumienność.

Kontekst pedagogiczny wskazuje na kluczową rolę postaw rodzicielskich, stanowiących wypadkową stylów wychowawczych rodziców, z jednej strony wynikających ze świadomego zamysłu wychowawczego, z drugiej zaś z nie zawsze uświadamianych odniesień socjalizacyjnych, przejawiających się w zachowaniach, nie zawsze poprzedzonych świadomymi motywacjami. Dzięki postawom rodzicielskim rodzice wprowadzają dzieci w świat społeczny i kulturowy, poprzez normy, zakazy i nakazy i przekonania. Stanowią one społeczny kontekst rozwoju dzieci, przedmiot zainteresowania pedagogiki i socjologii. Jako narzędzie badające postawy rodzicielskie wybrano SPR – Skalę Postaw Rodzicielskich Mieczysława Plopy (M. Plopa, 2008, Skala Postaw Rodzicielskich. Wersja dla Rodziców. Podręcznik, VIZJA PRESS&IT, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, Pracownia Testów Psychologicznych). Specyficzne doświadczenie socjalizacyjne to bycie wychowanym w rodzinie dysfunkcyjnej, o niekorzystnych cechach, postawach, odniesieniach, kształtujących obraz świata dziecka i relacje ze światem społecznym ludzi i zdarzeń. Do ukazania tego kontekstu posłużono się kwestionariuszem DDRD Marii Ryś (Dorośle Dzieci z Rodzin Dysfunkcyjnych), uzyskanego od Autorki, do którego dokonano obliczenia rzetelności, by móc użyć go do badań. Jedną ze skal tego kwestionariusza – Poczucie Własnej Wartości i Relacje z Innymi – koresponduje z Kwestionariuszem SES Morrisa Rosenberga (Samoocena i jej pomiar. SES. Polska Adaptacja Skali SES M. Rosenberga. Podręcznik, 2008, I. Dzwonkowska, K. Lachowicz-Tabaczek, M. Łaguna, Pracownia Testów Psychologicznych, Warszawa). Samoocena stanowi ważny wymiar kształtujący przekonanie o własnej skuteczności, sprawczości. Z drugiej strony we współczesnej kulturze selfizmu i narcyzmu samoocena, samostanowienie, autonomia, odniesienie do *Ja*, mogą stanowić zarówno źródła poczucia satysfakcji jak i wyobcowania społecznego.

Charakterystykę funkcjonowania człowieka stanowi również to, czy skutecznie radzi sobie z sytuacjami stresowymi, ocenia skala CISS Endlera, Parkera – Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych. Składają się na nie: Styl Skoncentrowany na

Zadaniu, Styl Skoncentrowany na Emocjach oraz Styl Skoncentrowany na Unikaniu. Ostatni Styl zawiera dwa podstyle: Angażowanie się w Czynności Zastępcze oraz Poszukiwanie Kontaktów Towarzyskich (J. Strelau, A. Jaworowska, K. Wrześniewski, P. Szczepaniak, 2009, Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych, Podręcznik do polskiej normalizacji, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa).

W rozdziale drugim przechodzę do omówienia socjologicznych kontekstów patrzenia na rodzinę, poszukuje odpowiedzi na pytanie o rolę rodziny dawniej i współcześnie. Omawiam typy, modele rodzin, wzory życia rodzinnego (ojcostwa i macierzyństwa współcześnie). To zagadnienie jest eksplorowane również w części badawczej. Opisuję cykl życia rodzinnego. Wskazuję na kontekst przemian współczesnych małżeństw i rodzin – w czasach ryzyka, opisuję definicję rodzin ryzyka i konsekwencje patrzenia na rodzinę z perspektywy ryzyka.

W rozdziale 3 wskazuję na postulaty zmiany myślenia o rodzinie z języka ryzyk, na język szans, proponowany przez teoretyków psychologii pozytywnej.

W części empirycznej (rozdział 4) wyznaczyłam plan badawczy: na podstawie znaczących koncepcji teoretycznych ukształtowałam interesującą mnie badawczo problematykę: rodzina, ryzyka i szanse związane z jej kształtowaniem i rozwojem. Sformułowałam problem badawczy i obszary konceptualizacji, opisałam dobór grup badawczych (dobór celowy, rodziny pełne, badanie par rodzicielskich). Badanie miało charakter kwestionariuszowy. Opisałam narzędzia badawcze, sposób przeprowadzenia badań i ich wyniki oraz wskazałam na inne badania w literaturze przedmiotu krajowej i zagranicznej, dotyczące zagadnień rodziny, eksplorujące podobne obszary badawcze.

Opis wniosków z badań i wykorzystania wyników:

Porównanie socjopsychopedagogicznych charakterystyk rodzin wieloproblemowych i funkcjonalnych:

1. Socjodemograficzna charakterystyka rodzin

Socjodemograficzna charakterystyka grup ukazuje rodziny wieloproblemowe jako gorzej funkcjonujące w następujących obszarach:

- relacjach rodzicielskich i partnerskich, wewnątrzrodzinnych, częściej rekonstruowane (mniej stabilne),
- obarczone większą ilością problemów dotyczących usposobienia psycho-emocjonalnego własnego i dzieci (więcej problemów występuje w ich

rodzinach w ich otoczeniu społecznym i większe jest ich nasilenie oraz jakość problemów),

- mniej wspierają dzieci, mające nierealistyczne oceny dzieci (np. oceniają dzieci jako posiadające specjalne zdolności i zainteresowania, co nie przekłada się o na faktyczne osiągnięcia szkolne dzieci i ich funkcjonowanie społeczne: więcej nie przystosowawczych problemów, uleganie niekorzystnym wpływom grupy rówieśniczej, wagary, częstsze orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, wynikające z występowania u nich specyficznych trudności),
- słabiej wykształcone i z gorszą sytuacją dotyczącą pracy, finansowo-bytową, mieszkaniową i wyposażeniem w sprzęty i udogodnienia, częściej rodziny te są zadłużone, częściej korzystają ze wsparcia instytucjonalnego,
- z mniejszym dostępem (może też potrzebami) uczestnictwa w kulturze,
- posiadające poważniejsze problemy dotyczące dzieci (wagary, zachowania nie przystosowawcze, wykluczane społecznie w grupie szkolnej, mniej lubiane, częściej ulegające niekorzystnej presji grupy rówieśniczej).

Tak duże nasilenie niekorzystnych zjawisk powoduje słabszą jakość życia materialnego i kulturowo-społecznego, która z kolei wpływa na pokoleniowe utrwalanie się wymienionych problemów. Można więc mówić o występowaniu wielu *ryzyk* w tych rodzinach.

2. Porównanie socjopsychopedagogicznych charakterystyk rodzin wieloprotblemowych i funkcjonalnych

Uznano, że najbardziej znaczącą zmienną, sytuującą rodziny w świecie intra- i interpsychicznym: wpływającą na stosunek do siebie i innych, relacje z innymi ludźmi, jest zmienna stylu przywiązania. Jak wynika z badań, omówionych w części I, teoretycznej, tego opracowania, najkorzystniejsze jest styl przywiązania bezpiecznego, opartego na zaufaniu. Pozwala ono człowiekowi być zarówno niezależnym, stawiając właściwe granice w stosunku do innych osób, jak i zależnym w sposób pomagający budować właściwe relacje z innymi. Bezpieczne przywiązanie pozwala właściwie funkcjonować w świecie, z poczuciem własnej sprawczości i wartości, budować satysfakcjonujące relacje z innymi, pozwala doświadczać świata jako bezpiecznego miejsca, w którym warto żyć. Osoby takie łatwiej pokonują trudności, są rezydentne – lepiej radzące sobie z trudnościami.

Wiele różnorodnych problemów stwarzają pozabezpieczne wzorce przywiązania: lękowo-ambiwalentne i unikowe. Przywiązanie lękowo-ambiwalentne skupia całe życie psychiczne człowieka na lęku przed utratą relacji, a ogranicza inne funkcje życiowe (ciekawość świata. Styl przywiązania unikowy, powoduje wysoki poziom lęku i unikanie relacji z innymi ludźmi, skupienie się na kontrolowaniu świata zewnętrznego, przedmiotów, ale też z drugiej strony, pragnienie doznawania bliskości, jednak nie ujawniane na zewnątrz (okazywanie obojętności), stąd nie może być ono zaspokojone, skazując człowieka na frustrację z powodu izolacji.

Porównując badane grupy rodzin, w obu badanych grupach, zarówno u mężczyzn jak i kobiet, przeważa bezpieczny styl przywiązania, przy czym różnice w jego nasileniu są istotne; wyższe poziomy bezpiecznego stylu przywiązaniowego mają zarówno kobiety jak i mężczyźni z rodzin funkcjonalnych. Styl lękowo – ambiwalentny nie różnicuje kobiet z obu grup: rodzin wieloprotblemowych i funkcjonalnych (uzyskano podobny ich poziom), ale różnicuje mężczyzn z grupy wieloprotblemowej i funkcjonalnej – w grupie wieloprotblemowej jest bardziej nasilony. Istotne różnice dotyczą również drugiego niekorzystnego stylu – stylu unikowego – jego poziom jest niższy w grupie funkcjonalnej u mężczyzn i kobiet. Kobiety w grupie wieloprotblemowej mają mniej nasilony styl lękowo-ambiwalentny niż mężczyźni – pod tym względem płęć (bycie kobietą) korzystnie różnicuje obie grupy.

Cechy osobowości według modelu Wielkiej Piątki okazały się mniej korzystne w rodzinach wieloprotblemowych, w porównaniu do funkcjonalnych. W rodzinach wieloprotblemowych cechy osobowości były bardziej niekorzystne: wyższy poziom skali Neurotyzmu, a niższy w skalach Otwartości na doświadczenia, Ugodowości i Sumienności. Istotnie różnicujące okazały się jedynie następujące skale u mężczyzn: w grupie wieloprotblemowej wyższy był poziom Neurotyzmu u mężczyzn, a niższy poziom Sumienności i Ekstrawersji.

Co do postaw rodzicielskich założenie, że korzystnie na ich jakość będzie wpływał niższy poziom Neurotyzmu, który wiąże się z większą dojrzałością emocjonalną, zostało potwierdzone zarówno w grupie funkcjonalnej i wieloprotblemowej.

Założenie, że korzystniejsze postawy wychowawcze będą przejawiały osoby z rodzin funkcjonalnych w porównaniu z wieloprotblemowymi okazało się istotne jedynie dla skali postawy Autonomii – zarówno u matek jak i ojców z rodzin funkcjonalnych. W grupie rodzin

wieloprotblemowych istotne zależności potwierdziły się u matek i ojców w postawie Ochraniaania, zaś tylko u ojców w grupie wieloprotblemowej w postawie Niekonsekwenecji.

Matki z obu grup charakteryzuje wyższy poziom postaw Akceptacji i Ochraniaania, a ojców z grupy funkcjonalnej – postawa Autonomii.

Okazało się, że korzystniejsze style radzenia sobie w sytuacjach stresowych stosują matki i ojcowie z rodzin funkcjonalnych – styl skoncentrowany na zadaniu. Style skoncentrowane na emocjach i unikaniu są bardziej charakterystyczne dla mężczyzn z rodzin wieloprotblemowych. Podstyl: Angażowanie się w Czynności Zastępcze jest najbardziej charakterystyczny dla mężczyzn z grupy wieloprotblemowej, oraz u kobiet z tej grupy rodzin. Poszukiwanie kontaktów towarzyskich to Podstyl charakterystyczny tylko dla kobiet z rodzin funkcjonalnych. U kobiet z grupy funkcjonalnej wydaje się on być wskaźnikiem towarzyskości (korzystnej cechy) i nie współwystępuje z wysokimi wynikami Stylu unikowego.

Samoocenie przypisuje się bardzo duże znaczenie. Badacze twierdzą nawet, że zbyt duże, ponieważ problem jest bardziej złożony i efektywne funkcjonowanie jednostki nie zależy jedynie od pozytywnego obrazu siebie, ale postaw rodziców względem dziecka, jego temperamentu i ukształtowanych na jego bazie cech charakteru, utrwalonych postaw i sposobów radzenia sobie w sytuacji kryzysowej, dalej od koherencji, rezyliencji i innych złożonych cech oraz ich indywidualnej, specyficznej konstelacji.

Samoocena jest istotnie wyższa w grupie rodzin funkcjonalnych – zarówno u mężczyzn, jak i u kobiet, jednak jej poziom jest wyższy u mężczyzn.

Wyższa samoocena wiąże się ze stylem bezpiecznym przywiązania, ale tylko w grupie wieloprotblemowej. Niska Samoocena w obu grupach wiąże się ze stylami pozabezpiecznymi: lekowo-ambiwalentnym i unikowym.

W rodzinach wieloprotblemowych u mężczyzn wysoka Samoocena wiąże się z postawą Akceptującą wobec dzieci, zaś u kobiet z rodzin wieloprotblemowych – jest bardziej złożona i wiąże się z: Akceptacją, Autonomią i Konsekwenecją (Niską Niekonsekwenecją).

W grupie kontrolnej, funkcjonalnej, kobiety z wysoką Samooceną są wobec dzieci Akceptujące, a mężczyźni są wobec dzieci: Akceptujący, Autonomiczni i wysoce Konsekwentni U kobiet z grupy wieloprotblemowej i u mężczyzn z grupy funkcjonalnej z wysoką Samooceną wiążą się bardziej złożone i zróżnicowane postawy, poza Akceptacją i dawaniem Autonomii dzieciom są związane także z wymaganiami. To ciekawy wynik. W

rodzinach wieloprotblemowych u matek mógłby wskazywać na to, że poza okazywaniem dzieciom Akceptacji, ich wysoka Samoocena wiąże się z wymiarem Konsekwencji, a więc stawiają one dzieciom wymagania i egzekwują je.

Wysoka samoocena mężczyzn w grupie wieloprotblemowej wiąże się u nich z akceptującą postawą wobec dzieci, natomiast matki z wysoką samooceną wykazują bardziej złożone postawy: są zarówno akceptujące wobec dzieci, dające im autonomię jak i są konsekwentne wychowawczo. W rodzinach wieloprotblemowych to matki przejmują bardziej odpowiedzialne role i ich wypełnianie albo wpływa na podwyższenie samooceny u matek (albo: matki z wysoką samooceną są bardziej świadome wychowawczo i podejmują role macierzyńskie, wychowawcze, zgodnie z tymi przekonaniem, bez względu na bierne postawy ojców – nawet ci z wysoką samooceną są w tych rodzinach jedynie akceptujący dzieci).

Co ciekawe: kobiety z wysoką samooceną z rodzin funkcjonalnych jedynie akceptują dzieci (bierna postawa), zaś mężczyźni poza akceptacją, dają im autonomię i są wobec dzieci konsekwentni wychowawczo. Złożone postawy wychowawcze związane z samooceną prezentują ojcowie z rodzin funkcjonalnych i matki z rodzin wieloprotblemowych – wygląda na to, że to oni podejmują większą odpowiedzialność za wychowanie dzieci w rodzinach (postawa konsekwencji wychowawczej). Być może więc o dysfunkcji ojcostwa świadczy brak zaangażowania się w wychowanie dzieci i problem ten – od lat zauważany jako poważne zagrożenie dla rozwoju dzieci – dotyczy jedynie rodzin wieloprotblemowych, bo złożonych i odpowiedzialnych ról rodzicielskich nie podejmują nawet ojcowie z wysoką samooceną w rodzinach wieloprotblemowych (jedynie akceptują dzieci). Z kolei – w rodzinach funkcjonalnych bardziej bierne wychowawczo są matki o wysokiej samoocenie (jedynie akceptują swoje dzieci), i wydaje się, że w rodzinach funkcjonalnych nie wpływa to tak negatywnie, skoro rodziny te są nadal funkcjonalne. Matki o wysokiej samoocenie z grupy funkcjonalnej wydają się wycofywać z wpływania na dzieci, a może świadomie oddając pole ojcom, kierując się ku własnemu samorozwojowi. Ten wynik może wskazywać, że bardziej znaczące dla rozwoju dzieci są właściwe postawy ojców, okazywana przez nich dzieciom zarówno akceptacja, jak i dawana im autonomia, oraz konsekwencja wychowawcza. Możliwe, że pojawia się nowy trend obecności ojców w wychowaniu, polegający na świadomości siebie i świadomości ważności swojej roli w wychowaniu dzieci u dobrze funkcjonujących ojców, wynikający (lub wpływający) na wysoką samoocenę.

Podsumowując: postawy u ojców z grupy funkcjonalnej mogą wskazywać na nowy trend u ojców – ich większe konsekwentne zainteresowanie dziećmi. Do tej pory literatura,

badania dotyczące ojców, wskazywały na ich bierność i wycofanie, na brak ojców w wychowaniu dzieci. Uzyskane w tych badaniach wyniki mogą wskazywać na nowy trend rosnącej świadomości ojców i chęci wpływania na rozwój swoich dzieci – na razie jednak tylko w grupie ojców funkcjonalnych o wysokiej Samoocenie.

Osoby z wyższą Samooceną stosują również bardziej korzystne style w sytuacjach stresujących, lepiej w nich sobie radząc. U kobiet z grupy rodzin funkcjonalnych uzyskano silniejszy związek Samooceny ze stosowaniem stylu zadaniowego, polegającego na rozwiązywaniu problemów w sytuacjach stresowych, zamiast unikaniu ich czy dezorganizacji emocjonalnej. Podobny, ale mniej silny związek wystąpił w grupie kobiet z rodzin wieloprotblemowych.

Mężczyźni z grupy funkcjonalnej o wysokiej Samoocenie zdecydowanie wybierają strategie zadaniowe (bardzo silna zależność), co w ogóle nie pojawia się u mężczyzn o wysokiej samoocenie z rodzin wieloprotblemowych. Zdecydowanie u mężczyzn z grupy funkcjonalnej występuje silny negatywny związek wysokiej samooceny ze stosowaniem strategii emocjonalnych – co może świadczyć albo o nie dezorganizowaniu się emocjonalnym w sytuacjach trudnych, albo może się wiązać z nie rozpoznawaniem emocji czy nie uświadamianiem ich sobie w sytuacji stresujących napięć. Mężczyźni z grupy wieloprotblemowej z wysoką Samooceną nie stosują strategii opartych na emocjach i unikowych, szczególnie tych opartych na unikaniu – te zależności są silne. Jednak wysoka Samoocena u nich nie wiąże się też ze stosowaniem korzystnej strategii zadaniowej.

Wyniki kwestionariusza DDRD – Dorosłe Dzieci z Rodzin Dysfunkcjonalnych okazały się być wyższe we wszystkich skalach świadczących o doświadczeniach bycia wychowywanym w rodzinach dysfunkcjonalnych - w rodzinach wieloprotblemowych – oprócz jednej skali – Bycia „Bohaterem” u kobiet – nieco wyższy wynik mają w niej kobiety z rodzin funkcjonalnych. Niezaradność w sytuacjach życiowych i emocjonalnych charakteryzuje rodziców rodzin wieloprotblemowych, przy czym wyższe różnice między grupami rodzin wieloprotblemowych i funkcjonalnych dotyczą zdecydowanie mężczyzn.

Silna istotna ujemna zależność między cechami, które są wyrażone skalami: Nieumiejętność Radzenia Sobie w Sytuacjach Życiowych (DDRD) i Sumiennością (NEO-FFI), czyli bycie osobą mało sumienną i nieradzącą sobie w różnych sytuacjach życiowych – istotnie określa jedynie mężczyzn i kobiety z rodzin wieloprotblemowych.

We wszystkich grupach mężczyzn i kobiet osoby Chwiejne Emocjonalnie i wykazujące Brak Umiejętności Radzenia Sobie w Relacjach Emocjonalnych z Innymi Ludźmi (DDRD) – będą istotnie częściej stosowały w sytuacjach stresowych niekorzystny Styl – Skoncentrowany na Emocjach (CISS) i pozabezpieczne style przywiązaniowe: z lękowo-ambiwalentnym i unikowym (KSP).

Potwierdzono również silną ujemną korelację między Poczuciem Mniejszej Wartości i w Relacjach z Innymi (wysokie wyniki) a Bezpiecznym Stylem Przywiązaniowym: we wszystkich grupach.

Mimo wyróżnienia pięciu skupień, tylko dwa skupienia różnicują obie grupy rodzin. Pozostałe skupienia są obecne w obu grupach – rodzin wieloprotymowych i funkcyjnalnych – w mniejszych, porównywalnych proporcjach.

Zarówno w grupie wieloprotymowej jak i kontrolnej – skupienie I (wspólny dyskomfort) i II (wspólny komfort), które okazały się istotne dla badanych grup, łącznie obejmują odpowiednio – 70% w grupie wieloprotymowej, a 75% w grupie kontrolnej – rodzin funkcyjnalnych. Jednak ich proporcje, zawartość, są różne w rodzinach funkcyjnalnych i wieloprotymowych.

W rodzinach funkcyjnalnych skupienie drugie (wspólny komfort) – to ponad 50% wszystkich pozostałych (dokładnie 53%). Charakteryzuje się ono – zarówno kobiet u jak i mężczyzn – wysokim poziomem bezpiecznego stylu przywiązania, a niskim nasileniem stylu lękowo-ambiwalentnego i unikowego.

Skupienie pierwsze („wspólny dyskomfort”) – jest odwrotnością skupienia drugiego – przeważają w nim style pozabezpieczne (wysoki poziom), a styl bezpieczny ma niskie nasilenie zarówno u kobiet jak i mężczyzn. W grupie rodzin funkcyjnalnych charakteryzuje ono 20% wszystkich rodzin. Rodziny wieloprotymowe w niemal 40% można scharakteryzować jako prezentujące w większości pozabezpieczne style przywiązania, a w mniejszości – bezpieczny styl przywiązaniowy. Tylko 30% tych rodzin charakteryzuje drugie skupienie – najbardziej korzystne (wspólny komfort), zawierające w przewadze styl bezpieczny, zaś w mniejszości style pozabezpieczne – lękowo-ambiwalentny i unikowy.

Porównując proporcje obu przeważających skupień w grupach rodzin funkcyjnalnych i wieloprotymowych – można zauważyć, że korzystniejsze skupienie drugie w rodzinach funkcyjnalnych obejmuje ponad 50 % rodzin, a w rodzinach wieloprotymowych, jedynie ponad 30%.

Pozostałe trzy skupienia rozkładają się następująco:

W rodzinach funkcjonalnych skupienie III (dyskomfort kobiet) i skupienie IV (dyskomfort mężczyzn) stanowią po 10% w rodzinach funkcjonalnych, na najniższym – 5% poziomie jest skupienie V (zagrożenie): bardzo niski styl bezpieczny u matek i ojców, a średnie nasilenie stylów pozabezpiecznych: lękowo-ambiwalentnego i unikowego.

W rodzinach funkcjonalnych proporcje korzystnych skupień są: 2/3 do 1/3 niekorzystnych, a wśród nich II Skupienie „wspólny komfort”(wysokie nasilenie stylu bezpiecznego a niskie stylów pozabezpiecznych) stanowi połowę wszystkich.

Wiązki najkorzystniejsze najmniej charakteryzują rodziny wieloproblemowe (Skupienia II oraz III, IV), a najkorzystniejsze - II skupienie (wspólny komfort) obejmuje jedynie 1/3 tej grupy. W rodzinach wieloproblemowych udział skupień III, IV i V jest niemal równy: po około 10%), z tym, że najwięcej jest skupienia IV (dyskomfort mężczyzn).

Dysfunkcjonalność więc nie polega na dominacji bezpieczeństwa jednego z partnerów kosztem drugiego, ale cechuje się niekorzystnymi cechami u obojga partnerów.

Badania pokazały ciekawe różnice między rodzinami funkcjonalnymi i wieloproblemowymi. Wskazały na korzystne trendy w świadomości ojców z rodzin dobrze funkcjonujących, ich wzrastające zaangażowanie w wychowanie dzieci.

Nowe obszary eksploracji badawczej mogą dotyczyć rodzin niepełnych, rekonstruowanych, dzieci i młodzieży z nich się wywodzących, a także poszukiwania i ewaluacji programów, które wzmocnią rodziny i dzieci z nich się wywodzące.

Istnieje wielość obszarów, na których można udzielać wsparcia rodzinom. Programy wsparcia można konstruować na bazie psychologicznych charakterystyk jednostek i rodzin (programy interwencyjne), ale także poprzez formułowanie założeń profilaktyki uprzedzającej i następczej dotyczącej rodziny. Warto brać pod uwagę zarówno programy psychologiczno-pedagogiczne (wsparcie informacyjne, emocjonalne, psychologiczne, aksjologiczne, uczenia nowych umiejętności), jak i programy społeczno-gospodarcze, lokalne i globalne.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych (artystycznych).

Przebieg mojej pracy zawodowej można podzielić na trzy obszary:

1. po uzyskaniu dyplomu magistra psychologii – praca w szkołach podstawowych jako nauczyciel, psycholog, nauczyciel reedukator, psycholog Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, specjalista i dyrektor organizacyjny w firmie reklamowej oraz kurator zawodowy z wszystkimi formami awansu(od stażysty

- po kuratora specjalistę) wraz z kadencją na stanowisku zastępcy kuratora okręgowego, pracuję nadal jako kurator zawodowy;
2. po uzyskaniu dyplomu doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii – praca naukowo-dydaktyczna na uczelniach (wymieniona w punkcie 3);
  3. zdobywanie wiedzy i umiejętności praktycznych do pracy psychoterapeutycznej z młodzieżą i dorosłymi, rodzinami oraz dla wsparcia specjalistów z różnych obszarów pracy pomocowej (liczne szkolenia, studia podyplomowe).

Moje zainteresowania naukowo-badawcze można podzielić na 3 obszary:

Pierwszy dotyczy rodzin, obejmuje udział w różnego rodzaju konferencjach, szkoleniach, projektach, pracy naukowo badawczej i działalności profesjonalnej.

W jego ramach powstały artykuły i rozdziały w książkach, oraz ostatnia monografia (E. Kiliszek, 2011, *Obraz rodziny w świetle dotychczasowych badań kryminologicznych*, {W:} J. Kwaśniewski (red.), *Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja*, Tom 17, *Prace IPSiR UW*, s. 239-254 (*Artykuł*); E. Kiliszek, 2011, *Rodzina wieloproblemowa w nadzorze sądowego kuratora rodzinnego*, {W:} J. Kwaśniewski (red.), *Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja*, Tom 17, *Prace IPSiR UW*, s. 255-284 (*Artykuł*); E. Kiliszek, 2014, *Pękający dom. Pomoc dzieciom w kryzysie rozvodu rodziców*, *Niebieska Linia 4/2014* (*Artykuł*); E. Kiliszek, 2016, *Kontekst rodzinny w kształtowaniu się negatywnych postaw społecznych młodzieży*, {W:} G. Kudlak (red.), *Instytucjonalna resocjalizacja nieletnich. Wyzwania i perspektywy rozwoju*, Wydawnictwo Difin, Warszawa, s. 136-152 (*Rozdział*); E. Kiliszek, 2017, *Przemoc w rodzinie w kontekście rodzin wieloproblemowych*, {W:} R. Wirkus, P. Kozłowski (red.), *Przemoc w rodzinie. Ujęcie interdyscyplinarne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, s. 227-243 (*Rozdział*); E. Kiliszek, 2019, *Rodzina wobec kryzysów, rodzina wobec szans. Socjopsychopedagogika rodziny. Studium rodziny pełnej*, Wyd. DIFIN SA, Warszawa).

Uczestniczę w różnorodnych konferencjach i projektach, aby pogłębić wiedzę w tym obszarze i dzielić się nią ze studentami.

Prowadzę praktykę psychoterapeutyczną, jednocześnie szkole się i uczę nowych, bardziej efektywnych sposobów pomocy rodzinom i jednostkom. Szkole się, korzystam z superwizji, sama również szkole i dzielę się wiedzą i umiejętnościami.

Od wielu lat wspieram rodziny i osoby małoletnie i nieletnie w pracy kuratora zawodowego.

Drugi obszar dotyczy pracy naukowo-badawczej, dydaktycznej i profesjonalnego wsparcia zawodowego udzielanego młodzieży i dzieciom.

W ramach tego obszaru powstały artykuły i rozdziały w książkach: E. Kiliszek, Zwróćcie na mnie uwagę. Perspektywa psychologiczna dziecka w sytuacji około rozwodowej, Niebieska Linia Nr 4 R. 2009, Str. 18-21 (*Artykuł*); E. Kiliszek, 2010, Comorbidity of Behavioral Disorders and Psychosomatic Ailments in Adolescents from Pathological Families, Psychologische Medizin. Osterreichische Futhzeltschrift fur Medizinische Psychologie, Psychosomatik und Psychotherapie, Sondernummer 2010, Innsbruck, p. 26 (*Artykuł*); E. Kiliszek, 2013, Czynniki ryzyka sprzyjające niedostosowaniu społecznemu i przestępczości nieletnich, {W:} J. Kwaśniewski (red.), Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja, Tom 21, Prace IPSiR UW, s. 165-222 (*Artykuł*); E. Kiliszek, 2014, Pękający dom. Pomoc dzieciom w kryzysie rozvodu rodziców, Niebieska Linia 4/2014 (*Artykuł*); E. Kiliszek, 2016, Kontekst rodzinny w kształtowaniu się negatywnych postaw społecznych młodzieży, {W:} G. Kudlak (red.), Instytucjonalna resocjalizacja nieletnich. Wyzwania i perspektywy rozwoju, Wydawnictwo Difin, Warszawa, s. 136-152 (*Rozdział*); E. Kiliszek, 2018, Nieprzystosowanie społeczne – wyzwanie dla służb społecznych, {W:} G. Kudlak, W. Wypler (red), Narkotyki a demoralizacja. Szansa na zmianę, Wyd. DIFIN SA, Warszawa, (Rozdział, s. 11-44); E. Kiliszek, 2018, Młodzież w czasach współczesnych – przemiany, ryzyka, szanse, {W:} G. Kudlak, W. Wypler (red), Narkotyki a demoralizacja. Szansa na zmianę. Wyd. DIFIN SA, Warszawa, (Rozdział, s. 212-225).

Podjęmuję działania profesjonalne na rzecz dzieci i młodzieży jako kurator zawodowy, wspieram młodzież poprzez wykłady, szkolenia. Dzielę się wiedzą i umiejętnościami praktycznymi za studentami.

Trzeci obszar dotyczy wsparcia profesjonalistów: kuratorów sądowych, psychoterapeutów i różnorodnych grup profesjonalistów wspierających rodziny, młodzież, dzieci.

W ramach tego obszaru powstały artykuły i rozdziały w książkach: E. Kiliszek, 2007, Zaufanie i jego rola w terapii {W:} Jaworski R., W poszukiwaniu skutecznej pomocy, Płocki Instytut Wydawniczy (Rozdział); E. Kiliszek, Zamknąć drzwi, otworzyć okno. Symboliczne domykanie w psychoterapii, Niebieska Linia Nr 1 r. 2009, str. 33-34 (Artykuł); E. Kiliszek, 2011, Metoda Balinta – od źródeł do nowych perspektyw, Psychosomatic Aspects of Therapy and Recovery, Polskie Towarzystwo Lekarskie, s. 94-97, Sztuka Leczenia 1-2/2011, s. 81-83 (Artykuł); B. Wasilewski, E. Kiliszek, 2011, Ruch balintowski w Polsce i na świecie, {W:} B. Wasilewski, L. Engel (red.), Grupowy trening balintowski. Teoria i zastosowanie, Eneteia. Wydawnictwo Psychologii i Kultury, Warszawa, s. 253-262 (Rozdział); E. Kiliszek, 2013, Trening Balintowski jako metoda rozwijania poczucie koherencji u liderów – uczestników grup Balinta – publikacja pokonferencyjna z wystąpienia podczas konferencji w Warszawie w dniu 18.05.2013; E. Kiliszek, 2013, Trening Balintowski jako rozwijanie poczucia koherencji u liderów – uczestników grup Balinta, Sztuka Leczenia nr 3-4, str. 9-16, Dział Wydawnictw IPS Warszawa, s. 9-16, (Artykuł); E. Kiliszek, 2015, Psychologia rozwoju człowieka, {W:} K. Ostrowska (red.), Psychologia dla służb społecznych, Wydawnictwo Difin, Warszawa, s.162-245 (Rozdział) ; B. Wasilewski, E. Kiliszek, 2015, Balintowski ruch u Polshi ta switi, {W:} B. Wasillewski, L. Engel, W. Gazoliszin (n. red.), Grupowyj Balintowskiy trening, Teoria i zastodsowannja, Knigi - XXI, Czerniwcy, s.249-256 (Rozdział) E. Kiliszek, 2015, Balint movement in Poland and in the worldwide, {W:} B. Wasilewski, L. Engel (ed.) Balint group training. Theory and Application, Wydawca: Eneteia, IPS Publications, s. 209-215 (Rozdział) E. Kiliszek, 2016, Zasoby osobiste i społeczne sądowych kuratorów zawodowych na podstawie próby kuratorów zawodowych ze Studiów Podyplomowych UW IPSiR, {W:} J. Kwaśniewski (red.), Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja. Social Prevention and Resocialization, Tom 29, UW IPSiR, s. 35-63 (Artykuł). E. Kiliszek, 2017, Metoda Balinta - przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu i wsparcie oddziaływań kadry pedagogicznej, {W:} R. Opora, R. Breska, J. Jezierska, M. Piechowicz (red.), Współczesne modele i strategie resocjalizacji, DIFIN SA, Warszawa, 251-260 (Rozdział)).

Podjmując wsparcie dla profesjonalistów: psychoterapeutów, psychologów, psychiatrów, pracowników socjalnych, liderów grup Balinta w trakcie szkolenia, uczestniczyłam w projekcie międzynarodowym, naukowo-dydaktycznym na terenie Ukrainy. Był to Międzynarodowy Projekt prowadzony przez Stowarzyszenie Psychoterapeutów i Analityków Ukrainy w ramach Sekcji Grup Balinta aplikującej do International Balint Federation (МІЖНАРОДНИЙ ПРОЕКТ «НАВЧАННЯ НА ЛІДЕРА БАЛІНТОВСЬКИХ ГРУП» АСОЦІАЦІЯ ПСИХОТЕРАПЕВТІВ І АНАЛІТИКІВ УКРАЇНИ СЕКЦІЯ

БАЛІНТОВСЬКИХ ГРУП – międzynarodowa współpraca w ramach International Balint Federation). Dwa wystąpienia zdalne, telekonferencyjne w ramach konferencji wygłosili: Prof. Oleg Czaban, Uniwersytet w Kijowie im. Bohomolca, Katedra Psychologii Medycznej, Kierownik Wydziału Psychosomatycznego i Somatoformicznego, Wiceprezydent Stowarzyszenia Psychoterapeutów i Analityków Ukrainy oraz Dr hab. Bohdan Wasilewski – Prezes Polskiego Stowarzyszenia Balintowskiego – członka International Balint Federation, Dyrektor Instytutu Psychosomatycznego w Warszawie. Dwa kolejne wystąpienia wygłosił prof. Jan Łazowski – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Kierownik Katedry Psychologii Klinicznej i Wiceprezes Polskiego Stowarzyszenia Balintowskiego oraz ja – adiunkt w Zakładzie Psychologii Dewiacji Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego. Mgr Władysław Gazołyszyn - Prezes Sekcji Grup Balinta Stowarzyszenia Psychoterapeutów i Analityków Ukrainy oraz dr Sergiej Korż – kierownik Oddziału Psychosomatycznego i Somatoformicznego Szpitala Psychoneurologicznego w Chmielnickim na Ukrainie, Sekretarz Sekcji Grup Balinta Stowarzyszenia Psychoterapeutów i Analityków Ukrainy – mieli wystąpienia dotyczące przedstawienie działalności Stowarzyszenia Psychoterapeutów i Analityków Ukrainy, Sekcji grup Balinta. Wraz z i Prof. Dr hab. Janem Łazowskim – prowadziłam superwizję pracy profesjonalistów z obszaru medycznego i psychologicznego (lekarze interniści, lekarze psychiatrzy, psychologowie i psychoterapeuci, pielęgniarki i pracownicy socjalni z Ukrainy). W wieloletnim projekcie brali udział wybitni psychoterapeuci i superwizorzy Grup Balinta z Polski, Niemiec, Szwajcarii, Danii i Szwecji. Koordynator projektu – Irina Musznik.

Kolejny projekt dotyczył opieki nad stażem naukowym stypendystki z Uniwersytetu Sahid Beheshdi University w Teheranie z Wydziału Nauk o Rodzinie pani dr Fatemeh Bagherian z Faculty of Psychology Science - Shahid Beheshti University - Teheran, Iran, w ramach programu Erasmus Mundus ECW LOT8 – prowadzącej badania międzykulturowe (06.-07.2010. Dr Fatemeh Bagheri – psycholog społeczna, prowadziła m. in. w Polsce badania międzykulturowe, brała udział w moich zajęciach na Uniwersytecie, przedstawiając studentom swoje zainteresowania naukowe i badania. Dr Bagherian była zaproszona na prowadzone przeze mnie Grupy Balinta. Oprowadziłam Panią Doktor po Sądzie Okręgowym w Warszawie, przedstawiając podejście sądów w Polsce do problemów przemocy w rodzinie. Moi studenci uczestniczyli w prowadzonych przez Panią Doktor badaniach.

Biorę czynny udział w międzynarodowej współpracy z przedstawicielami Stowarzyszeń Balintowskich (m. in.: 5.06.2009 – udział w spotkaniu naukowców z Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Ukrainy, Niemiec, Polski w ramach Międzynarodowej

Konferencji Balintowskiej, Warszawa (coroczna wymiana doświadczeń); w 2010 w Krakowie brałam udział w egzaminowaniu kandydatów z Polski i Ukrainy na Liderów Grup Balinta; 5-8.08.2011 – udział w spotkaniu superwizyjnym w Wurzburg, Bawaria, Niemcy z superwizorką z Niemiec – dr Ritą Kierhorn; brałam udział w spotkaniu szkoleniowo-konferencyjnym w 08.2008 w Tarnopolu na Ukrainie – wygłosiłam referat i prowadziłam superwizję dla psychologów i psychiatrów z Ukrainy i Rosji ze Stowarzyszenia Balintowskiego; brałam udział w publikacjach dotyczących Grup Balinta: zbiorowej polskiej, ukraińskiej i angielskiej – w przygotowaniu rosyjska; często brałam udział czynny w postaci wygłaszania referatów na konferencjach i publikowania artykułów, dzielenia się doświadczeniem i umiejętnościami poprzez szkolenia; w 2010 r uczestniczyłam w Międzynarodowej Konferencji Psychosomatycznej w Innsbrucku w Austrii (ze środków Dyrektora - Prof. Kwaśniewskiego), gdzie brałam udział w sesji posterowej, opublikowałam artykuł pt. Comorbidity of Behavioral Disorders and Psychosomatic Ailments in Adolescents from Pathological Families, w piśmie Uniwersytetu Medycznego w Innsbrucku (organizatora konferencji): Psychologische Medizin.

W latach 2008-2012, w ramach kadencji jako Zastępca Kuratora Okręgowego Rodzinny i Nieletnich w Sądzie Okręgowym w Warszawie zajmowałam się m. in. prowadzeniem szkoleń we współpracy z Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie; 24.11.2009 – organizacją spotkania w Sądzie Okręgowym w Warszawie oraz w Ośrodku Kuratorskim w Piasecznie z naukowcami z Francji, Ukrainy, Bułgarii, Wielkiej Brytanii, przedstawicielami Rady Europy (praktycy z fundacji, stowarzyszeń, wymiaru sprawiedliwości). Byłam współorganizatorem spotkania ze strony Polski i prowadziłam prezentację na temat pracy kuratorów sądowych w Polsce – jako Zastępca Kuratora Okręgowego Rodzinny i Nieletnich (wymiana doświadczeń, wyjaśnienie specyfiki podejmowanych działań resocjalizacyjnych w Polsce).

W latach 2015,2016 i 2017 byłam współorganizatorką Ogólnopolskich Konferencji Naukowych organizowanych przez Zakład Psychologii Dewiacji i Schronisko dla Nieletnich w Warszawie, dotyczących niedostosowania społecznego młodzieży.

W latach 2017, 2018 i 2019 współorganizowałam z doc. dr Jadwigą Królikowską trzy seminaria z Prof. Antonią Bifulko i gośćmi z Polski i zagranicy, m.in. z prof. Katarzyną Schier z Uniwersytetu Warszawskiego, dotyczące przemocy, parentyfikacji, praktyk pomocowych w Polsce i Wielkiej Brytanii. Tytuł mojego wystąpienia w dniu 24.05.2017: „Parentification as a form of child neglect, its consequences and ways of help”.

Oprócz tego jestem członkiem: od 1995 – Stowarzyszenia Psychologów Chrześcijańskich (członek zwyczajny, 2017- członek Zarządu Głównego – przewodnicząca Komisji Rewizyjnej); od 2007 – Polskiej Federacji Psychoterapii; od 2008 –Polskiego Centrum Mediacji; od 2008 –Polskiego Stowarzyszenia Balintowskiego i International Balint Society; od 2010 – członkiem założycielem Stowarzyszenia Kuratorów Zawodowych PRO-PHILAXIS; od 2015 – członek Polskiego Towarzystwa Psychologicznego (członek zwyczajny).

Byłam recenzentem (członkiem kolegium redakcyjnego) pisma Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja wydawanego przez Wydawnictwo UW IPSiR w latach 2015 i 2016.

W 2016 brałam udział w pracach nad publikacją „IPSiR. Historia i współczesność”, UW: Dwa Stulecia. Dobry początek, 2016, w części dotyczącej Zakładu Psychologii Dewiacji.

A handwritten signature in blue ink that reads "Ewa Kuliszele". The signature is written in a cursive style and is centered on a light-colored rectangular background.